

Fortæl historien med sanselighed

– bagom Århundredets Festival 2012

Af festivalmedarbejder, stud.mag. Sofie Frøkjær Justesen

Århundredets Festival er en ny historisk vidensfestival i og omkring Aarhus. Festivalen præsenteres af Folkeuniversitetet i tæt samarbejde med Aarhus Universitet og en lang række kultur- og uddannelsesinstitutioner. I et miks mellem viden, kunst og kultur sætter festivalen hvert andet år spot på en historisk periode for at skabe debat om det liv, vi lever, og det samfund, der omgiver os. Festivalen præsenterer forskere, skuespillere, musikere og kunstnere side om side på byens scener til intelligente, underholdende og sanselige arrangementer med viden som programmets røde tråd. Festivalen vil danne og gøre det sjovt at blive klogere.

Festivalens logo blev den smukke grevinde Eleonore Agnes Raben, der har tilknytning til Gammel Estrup. Hun blev valgt – ud over på grund af sit udseende – for at give festivalen en lokal, men også magtfuld vinkel. Eleonore Raben kunne med hvidpudret hår og røde læber vise 1700-tallet fra dets kønne side. Bag hende kaster hendes skygge en globus, der fortæller om globaliseringen og opdagelser, og endelig er tapetet et væld af små figurer, der blandt andet tæller kongekrone, masker, slaver, kvæg og silhuetter af mennesker. En række symboler, der kredser om århundredet. På festivalen blev temaernes tapeter blandt andet brugt til gulvtæpper, der skulle sætte et særligt hyggeligt og sanseligt præg på de større arrangementer. Grafikken er udarbejdet af OddFischlein.

Folkeuniversitetet

Folkeuniversitetet i Aarhus udbyder cirka 700 forelæsningsrækker om året i Aarhus, Herning og Emdrup (i København) – byer, hvor Aarhus Universitet har afdelinger. Siden år 2000 er deltagerantallet på Folkeuniversitetet i Aarhus mere end syvdoblet. I 2011 gik mere end 50.000 på Folkeuniversitetet i Aarhus. Da de fleste tilmeldte sig flere forelæsninger, svarer det til, at der knap 190.000 gange i løbet af året gik en person ind ad døren til et arrangement på Folkeuniversitetet.

Folkeuniversitetet har i de seneste år nytænkt koncepter for vidensformidling ved at skabe netværk på tværs af institutioner. Det har ført til samarbejder med kulturinstitutioner som for eksempel Gammel Estrup – Herregårdsmuseet, Aarhus Teater, Den Jyske Opera, Nordisk Film Biografer og Aarhus Symfoniorkester om arrangementer, der kombinerer viden og kulturoplevelser.

Folkeuniversitetets kernepublikum er 50+. Denne målgruppe ønskede Folkeuniversitetet at udvide ved at lave forskningsformidling i andre rum og i samspil med kulturlivet. Aarhus er

en stor studieby, og Folkeuniversitetet vil gerne engagere flere af de studerende til intelligente oplevelser i fritiden.

Ved de nye formidlingsformer giver Folkeuniversitetet også forskerne nye udfordringer, som for eksempel at koge en fortælling ned til 20 minutter eller mindre. Ved arrangementet *ForskerFight* havde hver forsker blot fire minutter. Det er et klart mål, at der ikke bliver gået på kompromis med kvaliteten, men det er selvfølgelig en realitet, at man ikke kan nå igennem det samme stof på 4 minutter som på 90 minutter.

Opdagelser, pøbel og pudderparykker

Århundredets Festival 2012 tog publikum med på en rejse tilbage til 1700-tallet. De store opdagelsesrejsendes tid, hvor videnskabsmænd opmålte verden og dissekerede kroppen. Hvor kongen var enevældig, danske købmænd tjente formuer på slavehandel, og europæiske oplysningsideer blev diskuteret i private saloner.

Med titlen „Opdagelser, pøbel og pudderparykker“ fortalte festivalen om kontrasternes århundrede. Et århundrede, hvor det eventyrlystne og ekstravagante stod side om side med det grumme og brutale. Et århundrede i spænd mellem det lokale og det globale, mellem pudderparykken og gadens pøbel. En tid, hvor blikket var vendt mod verden, og verden strømmede ind over Danmarks grænser.

Med 1700-tallet som tema var det oplagt at lave debatter om ytringsfrihed, fortællinger om selviscenesættelse set i lyset af vores brug af sociale medier i dag til at sætte fokus på landbrugssamfundet,

fortælle om revolution og menneskerettigheder og til at belyse kolonialisme, globalisering, videnskab og rigdom. Men århundredet indeholdt også historier om mennesker. Om alt fra lyst og åndsverden over slaveri og lighed til kunst og censur. Der var henrettelser, personlige breve, skæbnefortællinger og straf. 1700-tallet gav plads til en stor historiefortælling, der både pegede bagud på noget for os ukendt og frem til termer, som vi stadig bruger i dag.

Festivalens vision var fra starten at involvere en bred målgruppe i historien og at skabe lokal forankring, så den lokale befolkning blev interesseret. Folkeuniversitetet, som rummer festivalsekretariatet, har godt fat i det kultur- og vidensforbrugende publikum over 50 år fra hele Midtjylland. Denne gruppe var festivalens kernemålgruppe, men i programtilrettelæggelsen blev der arbejdet på samtidig at lave arrangementer til børnefamilier, skole- og gymnasieelever, kultur- og vidensforbrugende unge mellem 20 og 40 år og et internationalt publikum.

Mange samarbejdspartnere kom til i løbet af 2011, og der var nu både lokale museer, gallerier, caféer og butikker så vel som uddannelsesinstitutioner, nationale virksomheder, region og kommune. Folkeuniversitetet formidlede kontakten mellem festivalens mange samarbejdspartnere, og nye arrangementer opstod.

Den 1. december var der deadline for at indsende arrangementer til det trykte program, og festivalen tog nu for alvor form. Gallerier planlagde særudstillinger, caféer fremtryllede 1700-tals menuer, der var koncerter og kabaret, foredrag og fest, byvandring og

På eget initiativ valgte Galleri Christina Lykke at lave en fotoudstilling om de fem temaer fra programmet, således at fem fotografer hver fik et tema at lave billeder ud fra. Her ses temaet „Dannelse, bondeliv og salonkultur“ af fotograf Ragne Sigmond. „Bogkjolen“ på dette billede blev også brugt til Århundredets Maskebal.

Foto: Ragne Sigmond.

Grafikken er udarbejdet af OddFischlein.

bustur, salon og smugkro, dissektion og dans, ekkomaskine og erotik. 150 arrangementer stod for døren.

Temaer

Fortællingen om 1700-tallet blev præsenteret gennem fem temaer, der med ord og billeder gav en indgang til århundredet. I hvert tema lurede en fortælling om 1700-tallet på godt og ondt.

Dannelse, bondeliv og salonkultur

Dannelse, *bondeliv* og *salonkultur* satte fokus på, hvad det ville sige at være et dannet menneske, og åbnede op for fortællingen om ambitiøse salonværtinder i århundredets sidste del. Mens der diskuteres kunst

og filosofi i salonerne hos det øverste samfundslag, bliver bondens liv præget af store omvæltninger under landbrugsreformerne. Da hele 80 % lever på landet, har reformerne stor indflydelse på hverdagen for den største del af befolkningen.

Isenesættelse, vold og enevælde

Isenesættelse, *vold* og *enevælde* fortalte historien om et enevældigt samfund, hvor den siddende regent bestemte alt og rådede over alle. Et magtspil med en høj grad af selviscenesættelse udspiller sig ved hoffet, når de prominente mennesker prøver at vinde kongens gunst. Samtidig er vold i alle sine afskygninger en integreret del af livet i alt fra bør-

neopdragelse, uenigheder og fuldkab til straf og krig.

Kulturmøder, slaveri og kineserier

Kulturmøder, *slaveri* og kineserier tog os med ad søvejen til Asien, hvor Kina fremstillede eksportporcelæn og lakarbejde af høj kvalitet til det store europæiske marked, hvor nye kulturer studeredes, og hvor kolonierne oprettedes, men det er også historien om den europæiske trekantshandel, hvor sukker, slaver og våben skiftede hænder.

Lyst, straf og maskerade

Lyst, *straf* og maskerade var en fortælling om 1700-tallet under skørterne, der vidner om en noget mere frivol historie end den, som det iscenesatte hof normalt fortalte. Bordellerne blomstrede, kærligheden fandtes tit uden for ægteskabet, og alle var enige om, at bar man en maske, var man camoufleret og havde fuld ret til at leve livet som en anden. Men her ligger også fortællingen om et retssystem med tortur i fængslerne og rullende hoveder på skafottet.

Videnskab, dissektion og farefuld færd

Videnskab, *dissektion* og farefuld færd dækkede over fortællingen om opdagelsesrejsende, der tog ud og kortlagde verden, om videnskabsmænd, der lavede videnskabelige forsøg i Guds navn, og om, hvordan menneskekroppen blev sprættet op i lægevidenskabens tjeneste.

10 dage, 150 arrangementer og 39 scener

Som optakt til Århundredets Festival udgav Aarhus Universitetsforlag antologien *1700-tallet sort på hvidt*. En bog, hvor forskere og forfattere i 18 korte kapitler går tæt på 1700-tallets kontrastfyldte verden. Bogen griber fat i de tanker om rettigheder og demokrati, som danner grundlaget for det samfund, vi kender i dag. Men bogens ærinde er også at fortælle om 1700-tallets mørke sider. Med fortællinger om henrettelser, diskrimination, slaveri, intolerance og terror sættes der spot på historiens skyggesider, der kan være lige så relevante at forholde sig til i dag som dengang. Aarhus Universitet finansierede bogen, der blev husstandsomdelt i 200.000 eksemplarer sammen med festivalprogrammet.

I vinteren 2012 havde både Folkeuniversitetet og samarbejdspartnere lavet en række opvarmningsarrangementer, og torsdag den 8. marts 2012 åbnede festivalen med Historiske Talkshows i Musikhuset. Johann Friedrich Struensee var på scenen (hjulpet af skuespiller Jacob Lohmann), og her blev han præsenteret for det moderne Danmark, mens publikum kunne dykke ned i 1700-tallet, når Niels Krause-Kjær stillede skarpe spørgsmål til hofliv, politik, reformer og affære. I anden akt blev Struensee lagt i graven, og to 1700-tals forskere kom i de varme stole. Torsdagens premiere var en succes, og fredag ventede næste omgang Historiske Talkshows, hvor finansminister Ernst Schimmelmann, i form af skuespiller Martin Hestbæk, blev interviewet til en snak om slavehandel, sukkerplantager og magt. Schimmelmann var selv

Historisk skrædder Bjarne Drews var med til at skabe liv på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet, hvor han havde indrettet et værelse med fornemme kostumer, parykker og broderiarbejder. Han var selv iført en dragt efter alle 1700-tallets forskrifter, mens han holdt åbent værksted. Flere af hans dragter kan ses i museets faste udstilling. Foto: Gammel Estrup – Herregårdsmuseet.

en stor slaveejer, men alligevel var han også fortaler for et slavehandelsforbud i Danmark.

Lørdag blev festivalen skudt i gang med et brag af et maskebal i Studenterhus Aarhus. 700 mennesker mødte op til masker, parykker, krinoliner, knæstrømper og delikatesser på stribe. Unge og ældre mødtes i flotte udklædninger til speedforedrag, symfonisk koncert, orientalsk dans og oplæsning af 1700-tallets erotiske klassiker *Fanny Hill*. Fire scener var universet for en eventyrlig aften. I Balsalen leverede Aarhus Symfoniorkester musikken og skabte den rette balstemning, mens der blev opført og undervist i 1700-tallets modedans nummer et: menuet. Der var mulighed for at få afklaret skæbnen hos håndlæseren eller at fortabe sig i Orienten til arabiske toner, hennatatoveringer og tyrkisk kaffe. I Århundredets Salon kunne gæsterne se højt rokokohår blive sat af Akademiet for Historiske Frisurer, og der var omvendt striptease, hvor nysgerrige kunne få et kig til 1700-tallet under skørterne. Videbegæret kunne stilles i Videnskabinettet til forskerspeaks og talkeoke.

Efter tre fantastiske aftener var festivalen skudt i gang, og det summede af 1700-tallet på gader og stræder, på museer, på cafeer, på biblioteker og endda også i bussen. I samarbejde med Midttrafik var det lykkedes at sætte en ny direkte busrute ind fra Aarhus til Gammel Estrup. Busbilletterne blev hurtigt revet væk, og da alle havde fundet sig til rette i sæderne, startede historiker Ebbe Juul Heider en fortælling om herregårds- og adelsliv i 1700-tallets

Danmark. På Gammel Estrup var der kaffe, kage og omvisning i de nyrestaurede gemakker.

I løbet af ugen kunne man betragte Aarhus' bymidte på byvandring med vægtersang, og der var foredrag morgen, middag og aften om alt fra landbrugsreformer til natmænd, arkitektur og Caroline Mathilde. Man kunne tage sin families dåbsattester under armen og komme til slægtsforskningscafe, eller man kunne gå til læsegruppe om 1700-tallets litteratur. Og var man til noget helt andet, så var der mulighed for at komme til dissektion af to krokodiller i Aarhus Kunstbygning. Zoofysiolog Tobias Wang førte kniven, mens han fortalte om 1700-tallets nysgerrige videnskabsmænd, der afholdt anatomisk teater med dissektioner.

Børnekulturhuset i Aarhus og en lang række museer sørgede for, at festivalen ikke gik skolebørnenes næser forbi. Der var gratis dramatiserede byvandring, og museerne bugnede af tilbud til skoleklasser. I Den Gamle By kunne man høre om „sundhed og sygdom“ eller gå på opdagelse i den smukke Møntmestergård, der står totalindrettet med en stueetage i barok og en førstesal i rokoko. Der var også rig mulighed for at møde formidlere på museerne. På Kvindemuseet kunne man møde dronning Caroline Mathilde, der blev levendegjort og gik rundt på museet og talte med de besøgende hele ugen. På Gammel Estrup – Herregårdsmuseet kunne man møde museets personale og høre om herregårdens dramatiske historie i 1700-tallet, eller man kunne få en snak med den historiske skrædder, Bjarne Drews,

Til en sanselig aften i Aarhus Domkirke var der fire værtinder, fire foredrag, gudeskøn korsang, levende lys, lækkerier fra kolonierne og historisk vingesus. Jeg var selv en af de fire værtinder, og på billedet står jeg klar til at tage godt imod det hold, som jeg skulle sørge for på aftenen. Foto: Søren Kjeldgaard.

Timingens var perfekt. Midt i Århundredets Festival fik den længe ventede storfilm En kongelig affære premiere i BioCity. Champagnepigerne var trukket i de store 1700-tals rober, og biografen var pyntet med blomsterdekorationer og syvarmede gulvstager. Foto: Søren Kjeldgaard.

der broderede i *Det Blå Tårnværelse* og fortalte om tidens fornemme kostumer.

Onsdag i festivalugen havde Folkeuniversitetet sammen med Nordisk Film Biografer æren af at stå for gallapremieren på den danske spillefilm *En kongelig affære* om Struensees 16 måneder ved magten. Før filmen blev vist, var der pyntet festligt op i biografens foyer, og smukke piger i store kjoler stod klar med boblevand til gæsterne. Efter to timer i de røde sæder blev skuespillere og instruktør klappet ind, og restaurant Mefisto leverede natmad a la 1700.

Torsdag stod på viden i Aarhus Domkirke. Kirkerummet var oplyst af levende lys, og til høje toner fra drengekoret kunne man ikke undgå at blive rørt. Der var fire foredrag på programmet, og en højtidelig stemning sænkede sig over arrangementet.

Mad og musik var også et kapitel for sig i festivalen. For de eksklusive var der højborgerlig middag i Den Gamle Bys Møntmestergård. I originale barok-rammer blev maden serveret med alt, hvad der til hørte. Der var tændt op i jernovnen og stearinlys på bord og i vinduer. For fattigmænd var der *Folkets Smugkro* på Den Rustikke i Mejl-gade. Søndag lukkede festivalen med et overdådigt sansemættet univers, hvor musikere fra *Lydenskab* spillede musik mellem restaurantens borde, mens kokken tryllede lækre retter frem. Sæbebobler med aromatiske dufte faldt fra oven, mens desserten blev serveret. Og sådan sluttede ti historiefyldte dage med forførelse til alle sanser.

1800-tallet

Århundredets Festival er en tilbagevendende begivenhed, der hvert andet år tager fat på en historisk periode. Næste festival tager livtag med 1800-tallet i 2014, mens festivalen i 2016 sætter perioden 1900-1950 under lup. I anledningen af Europæisk Kulturhovedstad 2017 går festivalen i 2017 i kødet på den erindrede historie i tiden fra 1950 til i dag.

7.-16. marts 2014 sætter festivalen spot på 1800-tallet. Et århundrede, hvor Danmark bliver det Danmark, vi kender i dag. Hvor industrialisering sætter damp under landet, Grundloven underskrives, foreningslivet blomstrer, partier og fagforeninger dannes, højskolen grundlægges, kvinderne råber højt, og Kierkegaard sætter mennesket i centrum. I krydsfeltet mellem viden, kunst og kultur vækkes 1800-tallet til live med fem temaer:

Romantik, eksistens & genier
Nationalisme, krig & grænser
Opfindelser, evolution & galskab
Dannelse, magt & demokrati
Industri, damp & skaberkraft

Se mere på www.aarhundredetsfestival.dk

